

ΦΥΛΛΙΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ 1904

ΤΕΥΧΟΣ Ζ'

Ο ΑΘΕΟΣ
(Έργον Ν. Αλεκτοριδῆ).

(Διάλεξις γενομένη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου «Ἑλληνισμός»).

(Συνέχεια, καὶ τέλος)

Ποῖα ἤμποροῦσε νὰ ἦτον ἡ ἐπίδρασις τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὰς πολυποικίλους ἐκδηλώσεις μας; Ἀπὸ τὴν πατριωτικὴν ἰδέαν ἕως τὴν ἰδέαν τῆς οἰκογενείας, ἀπὸ τὴν θρησκευτικότητα ἕως εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν μας ἐνέργειαν. Αὐτὸ ἐνδιαφέρει τὴν παροῦσαν ὀμιλίαν μου περισσότερο καὶ αὐτὸ θὰ ἐξετάσωμεν ἐδῶ κάπως ἐκτενέστερα.

Εἰς τὴν στιγμὴν αὐτὴν τῶν ἐθνικῶν κρίσεων ποῦ αἱ κραυγαὶ τῶν διαφόρων ἰδεοκαπήλων συνταράττουν τὴν ἐθνικὴν ἀρμονίαν, ποῦ τὸ εἶδωλον τοῦ Σολωμοῦ ὑβρίζεται, ἡ ἰδέα τῆς πατρίδος ἡ δημιουργηθεῖσα ἀπὸ τὸν Σολωμὸν πρέπει νὰ μελετηθῇ. Πρέπει νὰ μελετηθῇ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον τὴν ὑποβάλλει ὁ Σολωμὸς χωρὶς κωδωνοκρουσίας προδιδούσας ἕλλησιν αἰσθήματος. Συνέθη νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὰ δάκρυα καὶ οἱ γόοι καὶ αἱ κραυγαὶ δὲν ἔχουν ποτὲ τὸ βάθος μιᾶς θλίψεως ποῦ κρυφοδόσκει τὸν ὄργανισμὸν καὶ δίδει τὴν δύναμιν τῆς ἰδέας. Νὰ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Σολωμοῦ ἐπὶ τοῦ Βαλαωρίτου καὶ κάθε ἔπειτ' ἀπ' αὐτὸν νεοέλληνας. Ὁ ἐθνικὸς μας παιδαγωγὸς ἤμπορεῖ νὰ διδάξῃ ὅλους τοὺς φωνασκούς ἀναμορφωτὰς ἐκεῖνο ποῦ θέλει ὁ Κάρλαυλ «Νὰ κρατοῦν τὴν σκέψιν τους διὰ τὸν ἑαυτὸν τους. Εἶνε ἡ μόνη συνθήκη τῆς ἀληθινῆς καὶ μὲ πρωτοτυπίαν δράσεως. Τῆς δράσεως ποῦ εἶνε μετουσιωμένη σκέψις ἐξερχομένη ἀπὸ τὴν ψυχὴν μὲ τὸν παλμὸν ῥυθμισμένου τραγουδιοῦ. Τί συμβολίζει περισσότερο ἀπὸ τὸν ποιητὴν τὴν Ἑλλάδα; Καὶ τί βάθος ἐτυμολογικὸν εἰς τὴν λέξιν ποιητής—δημιουργὸς εἰς τὴν λέξιν «τέχνη» γέννησις. Καὶ τί εὐτυχία ὅτι ὁ μεγαλείτερος παιδαγωγὸς τῆς ἐθνότητός μας εἶχε τὰ χαρίσματα τοῦ μέλους καὶ τοῦ ῥυθμοῦ.

Ἐπειτα ἡ ἐπίδρασις τοῦ Σολωμοῦ ἐπὶ τὴν ἰδέαν τῆς οἰκογενείας. Ἡ ἑλληνικὴ οἰκογένεια εἶνε ἐκεῖνο ποῦ χαρακτηρίζει περισσότερο ἀπ' ὅλα τὴν φυλὴν μας. Ἡ οἰκογένεια δημιουργὸς τῶν ἐθνῶν.

Δημιουργὸς τῆς ἱερότητος τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ Ἑλληνικὸ σπῆτι! Ἡ Ἑλληνὶς γυναῖκα. Καὶ ἡ οἰκογένεια ἡ ὁποία εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους ἀπὸ ψευδοπαρισινισμοῦ ἐπίδρασιν παρελύθη μόνον διὰ τῆς ἀνυψώσεως τῆς γυναικὸς θὰ κατορθωθῇ. Ἡ γυναῖκα εἶνε εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ περισσότερο παρ' ὅτι στὸ ἔργον τοῦ Σίλλερ ἡ τοῦ Σέλλεῦ εἶν' ἓνα ἐθνικὸν σύμβολον. Εἰς τὴν «Φαρμακωμένη» ὑμνεῖται ἡ τιμὴ ὁποῖαν τὴν ἐννοοῦμεν ὄλοι ἀπὸ τὴν Ἡπειρον ἕως εἰς τὴν Μάνην. Εἰς τοὺς ἐλευθέρους πολιορκημένους παντοῦ ἡ οἰκογένεια. ἡ γυναῖκα, ἡ ἀγάπη, ἡ τιμὴ, ἐξαγνίζονται. Καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἐθνικὸς μας παιδαγωγὸς εἶνε καὶ ὁδηγὸς διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς βεβηλωθείσης οἰκογενείας. Τώρα τὴν στιγμὴν ἄλλης ἐθνικῆς κρίσεως παιδιὰ δεσποινίδες—χωρὶς καὶ μὴ ὄνομα—κορίτσια τῆς ἀριστοκρατίας ἰδρύουν συλλόγους κατὰ τοῦ γάμου κατὰ τοῦ ἔθνους δῆλα δὴ καὶ κατὰ τῆς ἠθικῆς αἰδοῦς. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ποῦ δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι ἡ πρώτη ὑποχρέωσις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ὁποῖα καὶ ἡ τοῦ κτήνους ἡ διαιωνίσις τοῦ εἶδους.

Καὶ ὁ λόγος διὰ τὴν θρησκευτικότητα τοῦ Σολωμοῦ. Κάθε προσεπαφὴ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸν εἶνε θρησκεία καὶ Θεὸς εἶνε διὰ τὸν ποιητὴν ὅτι τοῦ ἑλκύει τὸν σεβασμὸν καὶ τοῦ ζητεῖ τὴν πίστιν. Deus est in rebus, Deus est in nobis Θεὸς εἰς τὸ βάθος τῶν πραγμάτων, Θεὸς καὶ μέσα μας. Τοῦτο ἤμπορεῖ νὰ ρηθῇ διὰ τὸν Σολωμὸν περισσότερο παρὰ διὰ κάθε ἄλλον:

Κατοικεῖ ἀπ' ὅπου βλέπει μέσα στὴν ἀβυσσον καὶ στὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. Νὰ ρηθῇ διὰ τὸν ποιητὴν ποῦ ἔλεγεν ἐὰν Θεὸς δὲν εἶνε τί ὑπάρχει λοιπόν, ποῦ τὰ δημιουργήματά του ἤθελε ἀπὸ τὴν θεότητα νὰ πηγάζουν καὶ πρὸς αὐτὴν νὰ ἐπιστρέφουν. Ἡ θρησκευτικότης μόνον εἰς τὰ πρῶτα χρόνια του φαίνεται ἐπιρραζομένη ἀπὸ τὸν Ἰταλικὸν ῥωμαντισμὸν. Καθορίζεται καὶ ὑψώνετ' ἔπειτα κατακόρυφα εἰς τοὺς ἐλευθέρους πολιορκημένους εἰς τὸν μαθηματικὰ καὶ πυθαγορικώτατ' αὐστηρότατα βαθμολογημένον ἱερὸν κόσμον. Βέβαια ὁ Σολωμὸς δὲν ἐπῆρκεσεν οὔτε κ' ἐπεχείρησε πραγματικώτερα ν' ἀνανεώσῃ τὴν ἐθνικὴν μας θρησκευτικότητα. Τὴν ἐσεβάσθη ὅπως τὴν εὐρῆκεν. Οὔτε Λούθηρος, οὔτε Καλθίνος, οὔτε Κνόξ, οὔτε Τολστόη ἐφιλοδόξησε νὰ γείνη, οὔτε ἀκόμη καὶ Λέων Ἰσαυρος. Οὔτε πολὺ περισσότερο κάποιος ἄλλος ποῦ ἀποζητεῖ ὁ πεινῶν θρησκευτικὴν

πειναν κόσμος σήμερα εις τὴν χρεωκοπίαν τῶν τύπων.

Ἀπομένει νὰ ἐξετάσωμεν πῶς ὀφείλει νὰ εἶνε ἡ ἐπιρροή τοῦ Σολωμοῦ ἐπὶ τῆς παραστρατιζούσης κάθε τόσο τέχνης μας. Καὶ μολονοτι ἡ ἔρευν' αὐτὴ θὰ γείνη εἰς τὴν προσεχῆ μας διάλεξιν ὅπου ὁ Σολωμὸς θὰ ἐξετασθῆ ὡς συνειδήσις, ἀφοῦ τὸρα ἐξετάζεται μᾶλλον ὡς πίστις, θὰ θίξωμεν ἐν τούτοις ἄκρω δακτύλῳ τὸ ζήτημα φειδόμενοι καὶ τῆς ὑπομονῆς τῶν ἀκροατῶν. Εἰς τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν ἐκπροσωποῦν ἄνδρες τῆς σημασίας ἐνὸς Φιλιππότη, ἐνὸς Παλαμᾶ, ἐνὸς Κονδυλάκη, Παπαδιαμάντη, Γρυπάρη ἢ Καρκαβίτσα, ἡ ἀπαισιόδοξος σκέψις δὲν θὰ εἶχεν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν θέσιν της. Δυστυχῶς εἰς τοὺς δεξιούς αὐτοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐπίσης ἀξίους σεβασμοῦ προστίθεται μία τεχνικὴ προσπάθεια ἀπείρωσ ψευδῆς καὶ διὰ τὰ μέσα τῆς ἐκδηλώσεώς της καὶ δι' ὅ,τι δῆποτε ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ ἐκδηλώσῃ. Ἡ ἀντικειμενικῆς αὐθεντίας τέχνη τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν τελευταίαν φανέρωσιν της ἢ τόσον ὀλίγον αἰσθηματολογικὴ ἢ τόσον ὀλίγον μελοδραματικὴ ἢ τόσον ὀλίγον ὀμφαλοσκοπικὴ διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὴν φράσιν τοῦ πολυτίμου φίλου μου κ. Κωστή Παλαμᾶ ἃς εἶνε τὸ ἰδεῶδες. Ἐπὶ τέλους ἂν αὖριον θελήσωμεν μέσα εἰς τὴν σύγχυσιν ποῦ βασιλεύει νὰ καθάρωμεν τὰ μολυσμένα τεχνικὰ ἐπίπεδα καὶ τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀπλότητος ποῦ εἶνε ἓνας Σολωμὸς κ' ἓνας Γύζης θάναγκασθῶμεν νὰ θρησκευώμεθα. Ἡ τέχνη τοῦ Σολωμοῦ εἶνε εἰς τὰς ἐπιρροάς της ἀκίνδυνος πρὸ πάντων διὰ μίαν φιλολογίαν ἐν τῷ ἄρχεσθαι. Φαντασθῆτε τί κακὸν κάμουν ἐκεῖνοι ποῦ φέρουν ὡς ἰδανικὸν μιμήσεως εἰς μίαν φιλολογίαν γεμάτην συγχύσεις, τὴν φλύαρον τέχνην τῶν αἰωνίων διακοσμῆσεων, τὴν τέχνην τῶν θορυβοποιῶν τῆς Μεσημβρίας ποῦ αὐτοκαλοῦνται νεολατίνοι χωρὶς νὰ ἔχουν οὔτε δράμι εὐγενικῆς Λατινικότητος μέσα εἰς τὰς φλέβας των. Ὅσον ἓνας Leopardi θὰ μείνῃ Λατίνος πέρα πέρα ἄλλο τόσο ἓνας Σολωμὸς τῶν Ἐλευθέρων πολιορκημένων θάπομεινῃ Ἕλλην. Καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῆς Ἑλληνικῆς φραστικότητος καὶ μορφῆς θὰ ἔγκειται πρὸ πάντων εἰς τὸ ὅτι ὁ Ἕλλην νικάῃ χωρὶς νὰ πομπεύῃ θριάμβον, ἐνῶ ὁ Λατίνος ἐσυνήθισεν εἰς τὰς βαρβαρικὰς ἐπιμιξίας του, τοὺς θριάμβους τῶν ἀνατολιτῶν. Καὶ νὰ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Σολωμοῦ μέσα εἰς μίαν φιλολογίαν ἐνὸς αἰῶνος ποῦ δὲν κατεδέχθημεν νὰ τὴν ἀναγνωρίσωμεν.

Εἰς τοὺς σημερινούς θορυβοποιούς τῆς Μεσημβρίας ποῦ τὸ φιλολογικὸν ἰδεῶδες ἐνὸς Σολωμοῦ καὶ ἐνὸς Leopardi ἡ ἀληθινὴ ἑλληνολατινικὴ ἀναγέννησις αὐτοὺς ὄφειλε περισσότερον παντὸς ἄλλου νὰ ἔχη διδασκαλούς. Τὸ ἀτάραχον ἰδεῶδες κάμνει τὸν ποιητὴν μας νὰ περιφρονηῖ κ' ἓναν Εὐριπίδην ὅταν τὸ ἰδεῶδες τῆς τέχνης του τὸν ἀποξενώνει. Ἡ τέχνη τοῦ Σολωμοῦ δὲν ἔχει ἰδεῶδες τὸ πάθος· τὸ πάθος εἶν' ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ στοιχεῖά της· μία καρδιὰ ποῦ λάμπει σὰν νοῦς, ἓνας νοῦς ποῦ ἔχει τὴν συνετὴν αἰσθητικὴν ἀσθητικὴν μιᾶς καρδιάς Μέσα εἰς μίαν ἐποχὴν ποῦ ἡ αἰσθηματοουργία ἐλυμαίνετο καὶ ἐξενεύριζε τὴν Εὐρώπην καὶ τῆς ὁποίας σύμβολον ἦτο ὁ Βύρων νὰ ὁ Σολωμὸς ἀντίμαχος ποῦ χωρὶς νὰ παύῃ νὰ εἶνε ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς του, ρωμαντικὸς κ' ἐσωτερικὸς, ἀποκλείει κάθε ἐξαψιν καὶ τὰ σφραγίζει ὅλα μὲ τὴν διπλὴν σφραγίδα τῆς γαλήνης καὶ τῆς ἀπλότητος. Ἄν τὸ ἔργον του δὲν ἦτον ἀπόσπασμα βέβαια ἡ συγκριτικὴ γραμματολογία θὰ εὕρισκε πολὺ δικαίως τὰς περὶ ὑπεροχῆς τοῦ Σολωμοῦ ἀξιώσεις μοι διὰ τὸ Σολωμικὸν ἔργον. Ὁ ἀπαιτῶν ἃς παραβῆλλῃ τ' ἀποσπάσματα τοῦ Πόρφυρα πρὸς τὸν Βουτηχτὴν τοῦ Σίλλερ. Εἰς τὸ δεύτερον τῆς παραστάσεώς του ὅλον τὸ θάμβος διδὲι κικὸν πλαίσιαμα ἢ ψυχρὰ ἀλληγορία, δείγμα πάντοτε ποιητικῆς *décadence*. Εἰς τὸ ποίημα τοῦ Σολωμοῦ κάθε ἐξέψις ἐκλείπει, ἀκόμη καὶ κάθε πάθος ἀλληγορίας ποῦ τὸ βάθος συγχωνεύεται τελείως μὲ τὴν ἐπιφάνειαν, ποῦ ἡ μεταφυσικὴ γίνεται φυσικὴ. Καὶ εἰς τὰ χεῖλη μας ἀνέρχονται αὐτομάτως οἱ στίχοι τοῦ ποιήματος ποῦ ἤθελε μέσα εἰς αὐτὸ νὰ κλείσῃ ὅλην τὴν ζωὴν τῆς πατρίδος. Οἱ στίχοι αὐτοὶ ἔχουν ὅλον τὸ ἰδεῶδες τοῦ Σολωμοῦ καὶ δείχνουν εἰς ἡμᾶς τοὺς ὀλιγίστους πόσον μεγάλη ἦτο ἡ πίστις τοῦ ποιητοῦ ἐκείνου καὶ πόσον ἡ πίστις, καὶ κόκκω συνάπεως ἴση, θαυματουργεῖ καὶ ὄρη μετακινεῖ, εἰς πηγὰς δροσορρύτου μεταβάλλει τοὺς ξηροὺς βράχους, κάμνει τὰ ὅσα τὰ ξηρὰ νὰ ἀκούσουν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου :

*Βρύσες ἀλώνει τὰ κλαδιὰ τὸ δέντρο στὸν ἀέρα
μὴν καρτερεῖς ἐδῶ πουλὶ καὶ μὴν προσμένεις χλόη
γιατί τὸ δέντρο ἂν εἶν' ἠψηλὰ σὲ κάθε φύλλο πνεῦμα
τὸ ἠψηλὸ δέντρο ὀλόκληρο καὶ ἠχολογᾷ καὶ ἀστράφτει
μ' ὅλους τῆς τέχνης τοὺς ἠχοὺς, μὲ τῆς αὐγῆς τὰ φῶτα.*

Ἄριστοτέλης Καμπάνης.

ΚΑΠΟΙΑ ΜΑΤΙΑ

Ἐκείνη ἡμέρα μου δίνεται περίσταση καὶ γράφω τὸν τίτλο μὲ μεγάλα γράμματα σ' ἓνα χαρτί κ' ἀμέσως ἀφίνω τὴν πένα μου τὴν ιδιότροπη νὰ τρέξῃ...

Νομίζω πῶς εἶδα μάτια τέτοια ποῦ ζωγραφίζω σ' αὐτὴ μου τὴν παρὰδοξη, δὲν ἤμπορῶ ὅμως νὰ τὰ περιγράψω καθὼς ἦταν λαμπερά, διαυγῆ σὰν τίς στερνές σταλαγματιές ποῦ πέφτουν στὰ φύλλα ὕστερ' ἀπὸ μιὰ καλοκαιρινὴ βροχή.

I

— Τὸ ἐλάφι ἔφυγε πληγωμένο. . . Ἐφυγε πληγωμένο καὶ δὲν βλέπουν πειὰ τὰ ματωμένα ἴχνη του μὲς τοῦ βουνοῦ τὰ χαμόκλαδα καὶ τὰ πόδια του ἐλύγισαν πηδῶντας τοὺς σκοίνους... Ἀφ' οὗτου εἶμαι κυνηγός—σαράντα χρόνια—δὲν εἶδα καλύτερο κυνήγι... Ἄλλὰ γιὰ τὸ Θεὸ φράξατέ του τὸ δρόμο, στεῖλτε τὰ σκυλλιά, χτυπήσατε τίς σάλπιγγες, κεντήσατε τ' ἄλογά σας. Δὲν βλέπετε, πηγαίνει στὴ πηγὴ, μὲς στὰ πλατάνια, ἂν ἔμπη μέσα τὸ χάνουμε.

Τὰ ρουμάνια τοῦ Μονκαγιὸ ἐπανελάθαν τοὺς ἤχους τῶν σαλπίνγων. Τὸ γαύγισμα τῶν λαγωνικῶν, ἡ φωνὴ τῶν δούλων ἀκούστηκαν πάλι μὲ νέα μανία, καὶ ἄνθρωποι, ἄλογα καὶ σκυλλιά στὴ προσταγὴ τοῦ Ἰνίγκου, ἀρχικυνηγοῦ τοῦ μαρκησίου Ἀλμενάρ, ἔτρεξαν στὸ μέρος ποῦ τοὺς ἔδειξε νὰ κόψουν τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ζώου.

Ἐστάθη ἀδύνατον. Ὄταν τὸ πειὸ καλὸ λαγωνικὸ ἔφτασε στὸ δρυμῶνα λαχανιασμένο καὶ ἀφρισμένο, τὸ ἐλάφι τὸ πήδησε καὶ χάθηκε στοὺς βάτους ποῦ ἔφρατταν τὸ μονοπάτι τῆς πηγῆς.

— Σταθῆτε !... σταθῆτε !... ἐφώναζεν ὁ Ἰνίγκος. Ὁ Θεὸς τὸ θέλει νὰ φύγῃ.

Ὅλοι στάθηκαν καὶ τὰ σκυλλιά τὸ ἓνα ὕστερ' ἀπὸ τάλλο ἐρχόντανε γουρλίζοντας.

Τὴ στιγμὴ αὐτὴ ὁ Φερδινάνδος Ἀργενσόλα, ὁ κληρονόμος τοῦ Ἀλμενάρ, ἔφτασε τοὺς μαζεμένους κυνηγούς.

— Τί κάνεις, ἐφώναζε στὸ κυνηγὸ του, ἐνῶ τὰ μάτια του ἔδειχναν τὴ μεγάλη ὀργή του. Δὲ βλέπεις, ἀνόητε, τὸ ζῶο ποῦ εἶνε πληγωμένο ; Εἶνε τὸ πρῶτο ποῦ χτυπῶ καὶ σὺ τὸ ἀφίεις νὰ φύγῃ, γιὰ νὰ πάῃ νὰ ψωφήσῃ σὲ κανένα λαγκάδι ; Νομίζεις ὅτι σκοτώνω λάφια γιὰ νὰ τὰ χαρίζω στοὺς λύκους ;

— Ἀρχοντα μου, ψιθύρισε μέσα στὰ δόντια του ὁ Ἰνίγκος, εἶνε ἀδύνατο νὰ πᾶμε πειὸ πέρα.

— Ἀδύνατον ; καὶ γιὰτί ;

— Γιὰτί αὐτὸ τὸ μονοπάτι, ἀπάντησεν ὁ κυνηγός, πάει στὸ πηγάδι τῶν πλατάνων, σ' αὐτὴ τὴ πηγὴ, ποῦ τὰ νερά της κατοικοῦνε πνέματα κακά. Ὅποιος τολμήσῃ νὰ ταραξῇ τὴ γαλήνη τῆς λίμνης πληρώνει ἀκριβὰ τὴ τόλμη του. Τὸ ζῶο τώρα θὰ πήδησε τὰ χαντάκια καὶ δὲ θὰ μπορέσετε νὰ τὰ πηδήσετε καὶ σεῖς. Ὅταν ἓνα κυνήγι μᾶς φεύγει στὴ μυστηριώδη αὐτὴ πηγὴ τὸ θεωροῦμε χαμένο.

— Χαμένο ; ! Μὰ χάνω καλύτερα τὸ βασίλειο τῶν πατέρων μου, χάνω τὸ αἷμά μου, παρὰ ν' ἀφήσω νὰ μοῦ φύγῃ τὸ ἐλάφι αὐτό, τὸ πρῶτο ποῦ ἐχτύπησα μὲ τὴ λόγχη μου, στὴ πρώτη μου ἐκδρομῇ... Τὸ βλέπεις... τὸ βλέπεις... φαίνεται ἀκόμη ἀπὸ δῶ... τὰ πόδια του δὲν τὸ βοηθοῦν, ὁ δρόμος του κόβεται ἀφ' οὗ με... ἀφ' οὗ με... ἀπόλυσε τὸ χαλινάρι, γιὰτί σὲ ξαπλώνω κάτω... Ἐ ! Ἀράπη ! Ἐμπρὸς ἄλογο μου καλὸ, κι' ἂν τὸ φτάσῃς, θὰ σοῦ στολίσω τὸ μέτωπό σου μὲ διαμάντι.

Ὁ Ἀράπης καὶ ὁ καβαλλάρης ἔφυγαν σὰν ἀστραπή. Ὁ Ἰνίγκος τοὺς ἀκολούθησε μὲ τὸ βλέμμα, καὶ ὅταν πειὰ ἐχάθησαν πέρα στοὺς θάμνους, ἐγύρισε καὶ εἶδε τοὺς ἄλλους ποῦ καὶ αὐτοὶ ἔμεναν ἀκίνητοι καὶ κυττοῦσαν. Ὁ κυνηγὸς τοὺς εἶπε τότε :

— Ἀρχοντες ! εἶδατε, ὀλίγο ἔλειψε νὰ μὲ πατήσῃ τὸ ἄλογο γιὰ νὰ τὸν κρατήσω. Ἐκαμα τὸ καθήκόν μου : ὅτι ἠμπόρεσα ἔκαμα, τώρα ἄς τὸν βοηθήσῃ ὁ Θεός.

II

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα κείνη ποῦ πῆγε καταδιώκοντας τὸ πληγωμένο λάφι στὴ πηγὴ, ἡ ὁποία εἶνε ἀπὸ κάτω στὰ πλατάνια μὲς στὸ πυκνὸ δάσος ἔχασε τὸ χρωμᾶ του ὁ Φερδινάνδος, ἔγεινε μελαγχολικός, δὲν πήγενε πλέον στὸ βουνὸ νὰ κυνηγήσῃ δὲν ζύπνησε πλέον τὴν ἡμέρην μὲ τὸ γαύγισμα τῶν σκυλλίων του καὶ τίς φωνὴς τῶν δούλων του.

— Γιατί μόνος και σκεπτικός κάθε πρωί πηγαίνεις με το τόξο σου στο δάσος και μένεις ώς το δειλινό; τὸν ρώτησε ὁ Ἰνίγκος. Τὸ βράδυ πάλι μπαίνεις στὸν πύργο ὠχρός, κουρασμένος, ἐνῶ ψάχνω μὲς στὸ δισάκκι σου μάταια νὰ εὔρω λείψανα τοῦ κυνηγιοῦ σου. Τί σὲ κρατάει τόσες ὥρες μακριὰ ἀπὸ κείνους ποῦ σὲ ἀγαποῦνε τόσο;

Ἄνθρωπος. Ὁ Φερδινάνδος τοῦ εἶπε σὰ νὰ μὴν ἀκουσε τίποτε.

— Ἰνίγκο, σὺ ποῦ εἶσαι γέρωσ και ξέρεις ὅλα τὰ σπῆλαια τοῦ Μονκαγιό ποῦ ἔζησες στὶς ράχες του κυνηγῶντας τὰ ἄγρια ζῶα, πέ μου... πέ μου ἀπάντησες ποτέ καμμιά γυναῖκα μέσα στοὺς βράχους και τὰ ρουμάνια;

— Γυναῖκα; ἐρώτησεν ὁ κυνηγός με ἐκπληξη, κυττώντας τὸν κύριόν του προσεχτικά.

— Ναί... γιατί μου συμβαίνει κάτι παράδοξον... ποῦ ἐνόμιζα, ὅτι θὰ τὸ φύλαγα αἰώνια, ἀλλὰ δὲν ἤμπορῶ πλέον, ξεχειλίζει ἀπὸ τὴν καρδιά μου, τὸ πρόσωπό μου τὸ προδίνει, θὰ σοῦ τὸ εἰπῶ, και πιστεῶ νὰ με βοηθήσης νὰ διώξω τὸ μυστήριο ποῦ σκεπάζει τὴν ὑπαρξή αὐτή, ἡ ὁποία φαίνεται νὰ πλάστηκε μόνο για μέ, ἀφοῦ κανείς δὲν τὴν ξέρει, κανείς δὲν τὴν εἶδε, κανείς δὲν μπορεῖ νὰ μοῦ πῆ τίποτε γι' αὐτήν.

Ἄνθρωπος. Ὁ κυνηγός ἔσυρε κοντήτερα τὸ κάθισμά του χωρὶς νὰ πάψη νὰ κυττάξῃ τὰ μάτια τὸν κύριόν του, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἔταχτοποιήσε τίς ιδέες του μὲς στὸ κεφάλι ἐξακολούθησε:

— Ἀπὸ τὴν ἡμέρα κείνη—τὴν καταραμένη— ποῦ πῆγα στὴν πηγὴ τῶν πλατάνων, κυνηγῶντας τὸ λάφι, τὸ ὁποῖον ἐσὺ ἔλεγες—τόσο φρόνιμα—νὰ τὸ ἀφίσουμε, μοῦ κυρίεψε τὴ ψυχὴ μου τὸ πάθος τῆς μοναξιάς, τῆς ἐρημιάς.

— Ἐσὺ δὲν ξέρεις τὴν ὠραία λίμνη. Φαντάσου λοιπὸν τὴ πηγὴν σκαμμένη μέσα σὲνα βράχο νὰ φεύγῃ σιγά, νὰ πέφτῃ και νὰ γλυστρά ἀπάνω στὰ πράσινα φύλλα. Ἡ σταγόνες τῆ στιγμῆ ποῦ πέφτουν, λάμπουν σὰν κόμποι χρυσαφένιοι, ἠχοῦν σὰ νότες παράδοξες ὀργάνου, μαζεύονται κατόπιν στὸ μέσον τῆς πρασινάδας και κάνουν σὰν τίς μέλισσες πρὶν καθίσουν στὸ ἄνθος. Τρέχουν ὕστερα και σχηματίζουν ἕνα ρυάκι, παλεύουν με τὰ ἐμπόδια, τὸ ἕνα καθάλλαι τῆ πηδουῦν και φεύγουν σὰ νὰ γελοῦν σὰ νὰ στεναρίζουν για νὰ πέσουν μαζὺ στὴ λίμνη, στὴ λίμνη, ἀπ' τὴν ὁποία τότε ἀκούγονται νὰ

βγαίνουν στεναγμοί, τραγούδια, φωνές.

— Ἐκάθησα κοντὰ στὸ βράχο ποῦ τὰ πόδια του γλύφουν τὰ νερά πρὶν πᾶν νὰ πέσουνε στὴ λίμνη. Ἡ μοναξιά με τοὺς χίλιους ἀγνωστους θορύβους βασιλεύει ἐκεῖ μεθῶντας τὸ πνεῦμα ἀπὸ μιὰ ἀνέκφραστη μελαγχολία. Τὸ κάθε τι ἐκεῖ εἶνε μεγάλο. Μέσα ἀπ' τὰ σπῆλαια φύλλα τῶν πλατάνων, τίς σπηλιές τῶν βράχων, τὰ κύματα τῆς λίμνης—ποῦ μόλις ταράζεται—τ' ἀόρατα στοιχεῖα τῆς φύσης φαίνονται νὰ μᾶς μιλοῦν και νάναγνωρίζουν ἕναν ἀδελφὸ στὸ ἀθάνατο πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Ὄταν με βλέπετε τὸ γλυκοχάραγμα νὰ πέρνω τὸ τόξο μου και νὰ πηγαίνω στὸ βουνὸ ποτέ δὲ σκέφτηκα νὰ κρυφτῶ στοὺς βάτους για κανένα κυνηγι' ὄχι πηγαίνω νὰ καθήσω στὴν ὄχτη τῆς πηγῆς και νὰ ζητήσω μες τὰ κύματά της... Τί; δὲν ἤξέρω, μία τρέλλα. Τὴν ἡμέρα ποῦ τὴν ἐπήδησεν ὁ Ἀράτης μου ἐνόμισα μες στὸ βυθὸ της, ὅτι βλέπω νὰ λάμπῃ ἕνα πράγμα παράξενον... πκράξενον... τὰ μάτια μιᾶς γυναίκας... Ἴσως νὰ ἦτανε καμμιά φευγάτη ἀκτίνα ποῦ παιγνίδιζε για τελευταία φορὰ με τὸ κύμα' ἴσως νὰ ἦτανε λουλοῦδι ποῦ γεννήθηκε μες στὰ φύκια, και μοιάζει με σμαράγδι... δὲν ξέρω' ἀλλὰ νόμισα ὅτι εἶδα ἕνα βλέμμα ποῦ καρφώθηκε ἀπάνω μου, βλέμμα ποῦ μοῦ ἔσφιξε τὴν καρδιά ἀπὸ τὸν πόθο τὸν παράλογο, τὸν ἀπραγματοποίητο νὰ συναντήσω κάποιον ποῦ νᾶχῃ τέτοια μάτια. Καὶ πῆγαίνα κάθε μέρα για νὰ τὰ συναντῶ στὸ μέρος αὐτό. Ἐνα βράδυ τέλος πάντων συνάντησα νὰ κάθεται στὴ θέση μου τὴ συνειθισμένη, ντυμένη μεῖνα πέπλο, ποῦ τὸν συνέπερνε τὸ ρυάκι, μία γυναῖκα, —γυναῖκα ὠραϊότατη. Τὰ μαλλιά της ἔμοιαζαν χρυσάφι, τὰ βλέφαρά της ἔλαμπαν σὰν ἡλιοῦ ἀχτίδες και ἀπὸ κάτω στὰ ὠραία βλέφαρα κυλοῦσαν τὰ μάτια, —τὰ μάτια ποῦ εἶχα δῆ... ναί, τὰ μάτια τῆς γυναίκας αὐτῆς ἦταν ἐκεῖνα ποῦ ἔμειναν χαραγμένα βαθειὰ στὴ ψυχὴ μου, τὰ μάτια τὰ παράδοξα, μάτια...

— Πράσινα! ἐφῶναξεν ὁ Ἰνίγκος με τρόμο, γυρίζοντας ὀλόκληρος ἀπάνω στὸ σκαμνὶ του.

Και ὁ Φερδινάνδος πάλι τὸν κύτταξε με ἐκπληξη με τὸ ν' ἀκούῃ ἐκεῖνο ποῦ ἤθελε νὰ πῆ και τὸν ἐρώτησε με ἀγωνία.

— Μὰ πῶς λοιπὸν τὴν ξέρεις;

— ὦ, ὄχι, ἀπάντησε ὁ κυνηγός. Ὁ Θεὸς νὰ με φυλάξῃ. Ὁ πα-

τέρας μου απαγορεύοντάς μου νά πηγαίνω σέ κείνα τὰ μέρη μ'ώλεγε πάντα πῶς τὸ πονηρὸ πνέμα — δαίμονας ἢ γυναῖκα δὲ μοῦπε — ποῦ μένει σέκείνα τὰ νερά ἔχει τέτοια μάτια. Σὲ ὀρκίζω σέ κείνο ποῦ ἔχεις ἱερώτερο νὰ μὴ ξαναπᾶς στὰ πλατάνια, γιατί σήμερα ἢ αὔριο θὰ ξεπληρώσης μὲ τὸ θάνατό σου τὴν ἀμαρτία ποῦ ἔκαμες νὰ μολύνης τὰ νερά.

— Σὲ κείνο ποῦ ἔχω ἱερώτερο!... ἐπιθύρισε ὁ νέος χαμογελῶντας θλιβερά.

— Νκί: στοὺς προγόνους σου, στοὺς γονεῖούς σου, στὰ δάκρυα τῆς ἀρραβωνιστικῆς σου καὶ στὰ δικά μου.

— Ξέρεις στὸ κόσμο τί ἔχω ἱερώτερο; ξέρεις γιατί καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ πατέρα μου καὶ τῆς μάνας μου διώχνω καὶ τὰ χάρδια ὄλων τῶν γυναικῶν τοῦ κόσμου μαζεμένα; γιὰ μιὰ ματιά, γιὰ ἓνα βλέμμα τῶν ματιῶν της... Πῶς νὰ τ'ἀπαρνηθῶ;

III

— Ποιὰ εἶσαι; ποιὰ εἶν' ἡ πατρίδα σου; ποῦ κατοικεῖς; Κάθε μέρα ποῦ ἔρχομαι νὰ σέ ζητήσω, δὲ βλέπω τὸ ἄλογο ποῦ σέ φέρνει σ'αὐτὰ τὰ μέρη, οὔτε τοὺς δούλους ποῦ φέρνουν τὰ στρωσίδια σου. Πέταξ' ἀπάνωθέσου ἐπὶ τέλους τὸ μυστήριό ποῦ σέ σκεπάζει. Σὲ ἀγαπῶ... Σὲ ἀγαπῶ, ὅποια καὶ νᾶσαι φτωχὴ ἢ πλούσια.

Ὁ ἥλιος ἐκρύφτηκε στὴ κορφή τοῦ βουνοῦ καὶ ἡ σκιά του κατέβαινε γοργὴ τὶς ράχες, καὶ καὶ τὸ σκοτάδι ἀρχίνησε νὰ τυλίξει τοὺς βράχους, σένα ἀπ' αὐτούς, ποῦ φαίνεται σὰν νᾶνε ἔτοιμος νὰ πέση μὲς στὴ λίμνη στέκεται ὁ Ἀλμενάρ, καὶ τὴ μορφή του τὴ λεπτὴ τὴν καθρεφτίζει τρεμουλιαστὰ ἢ λίμνη, γονατισμένος ἐμπρὸς στὴν ἔρωμένη του· τὴν παρακαλεῖ νὰ τοῦ 'πῆ τὸ μυστικὸ τῆς ὕπαρξής της.

Ὅταν ἔπαψε ἐκίνησε τὰ χεῖλη της ἐκείνη νὰ τοῦ 'πῆ κάτι, ἀλλὰ δὲν ἀκούστηκε παρ' ἓνας στεναγμὸς ἀνάλαφρος καὶ κλαψερός, σὰν τὸ ἔλαφρὸ τὸ κύμα ποῦ τ' ἀγεράκι τὸ σέρνει νὰ πάη νὰ ξεψυχήση μὲς στοὺς σκοίνους.

— Μίλησέ μου, θέλω νὰ ξέρω ἂν μ' ἀγαπᾶς, ἂν ἠμπορῶ νὰ σ' ἀγαπῶ, ἂν εἶσαι γυναῖκα, ἢ δαίμονας!...

— Κι' ἂν ἤμουν; τί;

Τὸ παληγάρι ἐστάθηκε μιὰ στιγμή. Κρῦος ἰδρωτας ἐβρεξε τὸ σῶμά του. Τὰ μάτια του μεγάλωσαν καὶ καρφώθηκαν μὲ πείσμα στὰ μάτια τῆς ὠραίας γυναίκας καὶ μυχγμένους ἀπὸ τὴ λάμψη ποῦ φωσφορίζαν ἐφώναξε στὴ ἔξαψη τοῦ ἔρωτά του.

— Καὶ ἂν ἦσουν θὰ σ' ἀγαποῦσα! θὰ σ' ἀγαποῦσα ὅσο σ' ἀγαπῶ αὐτὴ τὴ στιγμή. Ἡ μοῖρα μου εἶναι νὰ σ' ἀγαπῶ ἀκόμη καὶ πέρα ἀπ' τὴ ζωὴ αὐτή.

— Φερδινάνδε τοῦ εἶπε κείνη μὲ φωνὴν ἀρμονικὴ, σὰ μουσικὴ, σ' ἀγαπῶ περισσότερο ἀπ' ὅσο μ' ἀγαπᾶς. Νὰ λοιπὸν σοῦ λέω. Ἐγὼ εἶμαι πνέμα καὶ κατεβαίνω καὶ ἔρχομαι γιὰ σένα μόνο. Δὲν εἶμαι γυναῖκα ὅμοια μὲ τίς γυναῖκες τῆς γῆς εἶμαι γυναῖκα ποῦ ἀξίζω ἔσένα. Ζῶ στὸ βυθὸ τῆς πηγῆς αὐτῆς καὶ κουβεντιάζω μὲ τὴν ταραχὴ της καὶ παιγνιδίζω μὲ τὰ κύματά της. Δὲν τιμωρῶ ἐκείνους ποῦ τολμοῦν νὰ ταραξοῦν τὰ νερά της... ψέμματα! Ἐγὼ ἴσα, ἴσα τὸν πληρώνω μὲ τὸ νὰ τὸν κάνω ἄνθρωπο ποῦ δὲν τὸν φθάνουν ἢ ψευτεῖς τοῦ κόσμου καὶ ἱκανὸ νὰ καταλάβῃ τὴν παράξενη ἀγάπη μου.

Ἐνῶ ἐκείνη μιλοῦσε ὁ νέος ἀφηρημένος νὰ κυττάζῃ τὴν φανταστικὴν ὁμορφάδα καὶ σὰν νὰ τὸν τραβᾷ μία ἄγνωστη δύναμη προχωροῦσε σιγὰ, σιγὰ στὴν ἄκρη τοῦ κρημοῦ.

Ἡ γυναῖκα μὲ τὰ πράσινα μάτια ἐξακολούθησε:

— Βλέπεις στὴ διάφανη πηγὴ, βλέπεις τὰ πράσινα καὶ πλατειὰ φύλλα ποῦ κινουῦνται ἐκεῖ κάτω; αὐτὰ θὰ μᾶς φτειαξοῦν ἓνα κρεβάτι ἀπὸ σμαράγδια καὶ κοράλλια καὶ 'γώ... ἐγὼ θὰ σοῦ χαρίσω τὴν εὐτυχίαν, ποῦ μόνον ἔχεις ὀνειρευθῆ στίς ὥρες τῆς τρελλῆς σου παραφορᾶς. Τὰ κύματα μᾶς καλένουν, ὁ ἄνεμος τώρα ψέλνει στὰ πλατάνια τοὺς ὕμνους τοῦ ἔρωτα. Ἐλα... ἔλα...

Ἡ νύχτα ἐξαπλώθηκε, τὸ φεγγάρι ἀντανάκλουσε στὴ λίμνη μὲσα ὀλοστρόγγυλο, ἀλλὰ τὰ μάτια της τὰ πράσινα ἔλαμπαν... Ἐλα... ἔλα...

Αὐτὲς ἡ λέξεις μὲς τ'αὐτιά τοῦ Φερδινάνδου ἤχοῦσαν.

— Ἐλα... ἢ μυστηριώδης γυναῖκα ἐπιθύριζε στὴν ἄκρη τοῦ κρημοῦ, ὅπου στεκόταν κρεμασμένη.

Τοῦ ἔστειλεν ἓνα φιλί!... ἓνα φιλί!...

Ὁ Φερδινάνδος ἔκαμεν ἓνα βῆμα. Ἐκκμε κι' ἄλλο... αἰσθάνθηκε

τὰ χέργρια τῆς τὰ λυγερὰ, τὰ κάττασπρα στὸ λαιμό του γύρο καὶ
στὰ χεῖλη του τὰ φλογισμένα ἓνα κρῦο... ἓνα φίλημα παγωμένο...
ἐκλονίστηκε... ἔχασε τὴν ἰσορροπία καὶ ἔπεσε μὲς τὴν πηγὴ μὲ ἓνα
κρότο ξηρὸ καὶ πένθιμο... Τὰ νερὰ ἐπήδησαν σὲ χίλιες σπίθες καὶ
κλείσθηκαν ἀπάνω στὸ κορμί του καὶ οἱ ἀσημεῖοι κύκλοι τῶν ἐπλά-
ταιναν, ἐπλάταιναν ὅσο ποῦ ἔτβυσαν στίς ὄχτες.

Γ. Κ.

ΑΡΡΩΣΤΕΣ ΠΝΟΕΣ

III

Γυναῖκα, ἐσὺ ποῦ κάτω ἀπ' τὴν κλωνόγυρτη

Μεγάλῃ ἰτιά, στοῦ ποταμοῦ τὴν ἄκρη,

Περωνώντας κάποιο δειλινὸν ἀνέφελο

Σὲ εἶδα νὰ χύνης δάκρυα, μαῦρα δάκρυα.

Στὸ πρόσωπό σου κάποιο ἀχνὸ ἀντιφέγγισμα

Σκορποῦσε ἡ Δύσι — ὦ ἡ θλιμένη Δύσι!

Καὶ στὴν ἱερὴν, τὴν ἄβλη τὴ χλωμάδα σου

Ἡ θλίψι εἶχε τὸ θεῖο βωμό τῆς στήση.

Κι' ἐγὼ προσκνητὴς ἀργὸς κι' ἀμίλητος

Ἦλθα σιμά σου κι' ἔγειρα — ὦ μαγεῖα!

Κι' ὀλάκερο τὸν Πόνο μου κομίζοντας

Τὴν ἄχραντὴ ἐτέλεσα θυσία.

IV

Ὅταν περὸν καβάλλα τὸ φθινόπωρον

Σ' ἑνὸς Βορῆ τὴν ἄγρια ἀνατριχίλα,

Σὰν τί νὰ γράφουν στὸ λευκὸ πλακόστρωτον,

Σὰν τί νὰ γράφουν τὰ πεσμένα φύλλα;

— Ἐμᾶς ἡ μαύρη Μοῖρα μᾶς ἐμοίρασε,
— Χαρὰ του ὅποιον ἡ Μοῖρα ἔχει ξεχάσῃ! —
Στὰ μάτια τῶν τυφλῶν καὶ τῶν ἀνίδεων
Ἀδώρητῃ ἡ ζωὴ μας νὰ περάσῃ.

Κι' ὅταν τῆς τρικυμίας τὸ σφιχταγκάλιασμα

Τὴν ἄμοιρη ζωοῦλα μας τυλίξῃ,

Τὴ θλιβερὴ κι' ἀπόκρουσέ μας ὑπαρξί

Μονάχα ὁ μαῦρος θάνατος νὰ δείξῃ.

Τώρα ποῦ ἀργοπερνᾷ τὸ φθινόπωρον

Ἐσχύνοντας μίαν ἄγρια ἀνατριχίλα,

Σὰν τί νὰ γράφουν στὸ λευκὸ πλακόστρωτον,

Σὰν τί νὰ γράφουν τὰ πεσμένα φύλλα;

V

Στὴν ἀρμονίαν τοῦ δειλινοῦ τὴν μυστικὴν διαβαίνο

Κάτω ἀπὸ τὸ ἄβλον ἄπλωμα τῶν θαμπερῶν χρωμάτων

Ψάλλουν γιὰ μένα τὰ πουλιὰ τραγοῦδι μαγεμένο,

Καὶ τὰ λουλούδια μὲ καλοῦν στὸ ἀγνὸν ξεφάντωμά των.

Μὰ ἐγὼ σκυφτὸς κι' ἀμίλητος, μὲ πλανεμένο μάτι

Πέρα ἀπ' τὴν τόση τὴ βοή κι' ἀπ' τὴ χαρὰ τὴν τόση

Πηγαίνω ἀργὰ κι' ἀνάλαφρα νὰ γύρω στὸ κρεββάτι

Ποῦ ἡ θλίψι μὲ χλωμόφυλλα, κι' ἄνθια νεκρὰ ἔχει στρώσῃ!

Γ. Μαύτας.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΣ

“ΕΙΣ ΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΑΥΤΗΣ,”

(Συνέχεια και τέλος)

Ἐκοδόμησε μεταξύ ἄλλων καὶ τὸν νῦν καλούμενον «Juno Lacinia» Ἦρα Λακινία, τοῦτ' ἔστι τὸ ὄνομα τῆς Ἦρας τῆς λατρευομένης ἐν Λακινίῳ· συνήθιζον δηλονότι καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνο, ἔπερ σήμερον καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ Δυτικοὶ ποιοῦσιν, ἀφιερῶντες τοὺς ναοὺς αὐτῶν ἢ εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Τηνιακὴν, ἢ τὴν τῆς Χρυσοσπηλιωτίσσης ἢ τὴν τῆς Κύκκου, ἢ εἰς τὴν Santa della Catena, ἢ di Gesù, ἢ della Pietà! Πάντοτε δηλαδή τὴν αὐτὴν θεὰν ἄλλα μὲ εἰδικὰς ἐκάστοτε ὀνομασίας ἢ προσόντα ἢ ιδιότητες. Διὰ τὸν ναὸν τοῦτον ὁ Ζεῦξις ἐζωγράφησε τὴν περίφημον εἰκόνα τῆς Ἦρας, λαθὼν ὡς πρότυπα αὐτοῦ πέντε τῶν ὠραιότατων παρθένων τοῦ Ἀκράγαντος, παραγαγὼν οὕτω τὸ κορύφωμα τῆς γραφικῆς τέχνης καὶ τὸ σεμνότερον καὶ ἐπιβλητικώτερον σέμνωμα τοῦ ναοῦ, τοιοῦτον ἔπερ οὐδέποτε πρότερον ὑπεροχώτερον πλαστούργημα ὁ κόσμος εἶδεν. Ἄλλ' αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρώπων τὰ πάθη οὐδέποτε ἐσεβάσθησαν τὰ ἔργα τῆς τέχνης εἴτε ὡς ζωγραφίας εἴτε ἐπὶ λίθου. Σεισμοί, θύελλαι, ἀνεμοὶ παγετὸς καὶ πῦρ ἀναμιλλώμενα συνετέλεσαν τῆς καταστροφῆς τὸ ἔργον, ἐπὶ τῶν ὑπερλάμπρων διανοημάτων καὶ τελειοτάτων ἐκείνων κατορθωμάτων τοῦ πνεύματος καὶ οἱ Σαρακῖνοὶ καὶ οἱ Νορμαννοὶ συνεπλήρωσαν τέλος τὸ ἐρείπιον, οὐτινος οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἤρξαντο. Καὶ τώρα βλέπομεν μόνον ἐκ τοῦ Ἀκράγαντος, «τῆς ὠραιότατης τῶν θνητῶν πόλεως», ἐκ τοῦ περιφανοῦς ἄστεως, τὴν μικρὰν καὶ ἄνευ διαφέροντος πολίχνην, τὸ «Girgenti» καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ναῶν αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὅποια ἐρείπια! Περιβλεπτοὺς ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον ἐπὶ τοῦ χείλους βράχου ἴσταται ἀκόμη ὁ περίδοξος καὶ περικαλλῆς καὶ σχεδὸν τέλειος σκελετὸς τοῦ ναοῦ τῆς «Ὁμοιοίας» καὶ δὲν χρειάζεται μεγάλη ἔκτασις φαντασίας ἥτις νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὸ παρελθόν, νὰ κατοικήσῃ πάλιν τὸ κενόν, νὰ ἀνακαλέσῃ καὶ ἐπαναφέρῃ ἐκ τοῦ

ζοφεροῦ καὶ ὀμιχλώδους Ἄδου, ἔνθα ὠχρὰ φάσματα καὶ σκιαὶ φευγαλέαι πλανῶνται πενθίμως, τὰς μορφὰς ἐκείνων, οἵτινες ποτὲ ἐπλήρουν τὸν ναὸν μὲ ἔρωτα καὶ φαιδρότητα, μὲ νεότητα καὶ κάλλος, μὲ μουσικὴν καὶ μὲ ἄσμα· καὶ τὰς θερμὰς εὐχὰς τῶν εὐσεβῶν ψυχῶν αἰτουσῶν τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν προστασίαν τῆς θεᾶς «Εἰρήνης» ἵνα διαχύσῃ καὶ ἀπλώσῃ τὴν δύναμιν αὐτῆς ὑπὲρ ἅνω τῶν ἀνθρώπων, καὶ σταματήσῃ τὸν πόλεμον καὶ τὴν σφαγὴν· καὶ τὰς προσφιλεῖς καὶ τρυφερὰς κόρας τῆς Σικελίας, τὰς περικαλλεῖς καὶ βαθυζώνους παρθένας Ἑλληνίδας, αἵτινες ἦσαν ἢ πραγμάτων τῶν νυμφῶν καὶ τῶν νεωτέρων ἰριδοστεφάνων θεαινῶν, τινὰς ἐξ αὐτῶν ἀδούσας ἢ παιζούσας, τινὰς ὦ! μὲ ὄλην τὴν γλυκεῖαν ἰδανικότητα χορευούσας, ἄλλας αἵτινες ἔφερον τὰ κἀνίστρα πλήρη καρπῶν καὶ ἀνθῶν, — καὶ τοὺς μαλακοὺς τῶν πόδας πίπτοντας μὲ ἀγέρωχον καὶ σεμνὸν μεμετρημένον βᾶδισμα, μὲ τὴν ρυθμικὴν κίνησιν τῶν καὶ τὴν κάμψιν τῶν σωμάτων αὐτῶν, καθιστῶσκι ὄρατὴν τὴν μουσικὴν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν παντός, καὶ τὰς ἀξιοπρεπεῖς δεσποίνας μεγαλυτέρας καὶ σοβαροτέρας, Ἦρας ἢ Δημήτρας τελείας, εἰς ἃς ὁ βίος ἐξ-επλήρωσε τὰς μερίμνας τῶν ὡς ἐπ' Ἰσης καὶ τὰς χαρὰς τῶν, τὰς εὐθυμίας καὶ τὰ ἐπιτακτικὰ καθήκοντά τῶν καὶ τοὺς ἀξίους καὶ δικαίους ἔρωτάς τῶν, τοὺς νεανίας καρδοκοῦντας φιλαρέσκως καὶ ἐξ-εταζόντας περιέργως τὰς παρθένας, ἐρωτευομένους δὲ εἰς ἓν μόνον βλέμμα, καθὼς ὁ ἔρωτος ἀναφλέγεται εἰς περιπαθεῖς πῦρ, δι' ἐνός μόνου τῶν ἐραστῶν σπινθῆρος, τοὺς γέροντας πολυασχόλους μὲ τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἴδια καὶ πρὸς τὸ κάλλος ἀδιαφόρους· τὰ πτωχὰ ἄλαλα ζῶα ἐστολισμένα μὲ ἄνθη καὶ ὀδηγούμενα εἰς τὴν σφαγὴν βελάζοντα ἢ μυκώμενα, ὡς θυσία εἰς τοὺς θεοὺς, τοὺς βραδεῖς εἰς τὸ σῶζειν καὶ ταχεῖς εἰς τὸ τιμωρεῖν, ὅπως ἦσαν οἱ εὐγενεῖς τῆς Ἑλλάδος θεοί, καὶ τέλος ὅλας τὰς σειρὰς κατὰ μῆκος τῶν λιθοστρώτων ὁδῶν, ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων ἐδωλίων, ἢ κατὰ τάξιν ζωντανὰς καλλιτεχνίας ἐντὸς τῆς ἐπικιόου τοῦ ναοῦ αἰθούσης, ἥτις τότε δὲν εἶχε τὰς χριστιανικὰς ἀψίδας νὰ φράσσῃσι τὸ κυανοῦν διάστημα, τὰ κύμβαλα κλαγκίζοντα συγκρούμενα καὶ ἀντηχοῦντα, τὴν ὀξείαν μουσικὴν τῶν διπλῶν αὐλῶν παιζομένων καὶ ἀπωτέρω καθαρῶς ἠχοῦντων, τὴν ἠχὴ τῶν ἱερῶν ἁσμάτων ἐκπεμπομένων ἐκ τῶν συρίγγων καὶ ἐπανέρχομένων ἐκ τῶν τοίχων εἰς τέλειον διαπασῶν εὐθύμου καὶ τερ-

πνῆς μελωδίας. *Ω! τίς θὰ ἐπαναφέρῃ τὴν σκηνὴν ἐκείνην, τὸ ἀποπνεόμενον πανταχόθεν ἄρωμα, τὸ ἐκνευριστικὸν ἐκεῖνο νανοῦρισμα, τὴν βαυκαλιστικὴν ἐκείνην μαγεῖαν, τὴν μαγευτικὴν τῶν αἰσθήσεων μονίαν; Τίς μεταξύ τῶν ἀσφοδέλων καὶ τῶν κρίνων τῶν καλλιστεφάνων τῶν σελαγιζόντων ἀκόμη ἐρείπιων, δὲν λησμονεῖ χρόνον καὶ διάστημα καὶ δὲν ἐπαναφέρει τὸ ἔλλ. παρελθόν, αἰσθανόμενος τὴν ὑψίστην ἰδέαν ἐκδηλωθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀνυπερβλήτου τηλαυγοῦς τῶν Ἑλλήνων διανοητικῆς καλλιτεχνίας; . . .

*Απωτέρω ὀλίγον εἶναι ὁ ναὸς τῆς Λακινίας Ἥρας, περὶ οὗ ἤδη εἶπομεν, καὶ ὁ σκελετὸς τοῦ ὁποῖου ἄνευ οὐδενὸς τεχνητοῦ μέσου εἶναι τόσον τέλειος ἀκόμη, ἂν καὶ ἡ ἐρυθρὰ χεὶρ τοῦ πυρὸς ἀφῆκε τὴν κοκκινοβαφῆ ἀφήν της ἐπὶ τῶν ἀρχαίων λευκοφαίων του λίθων.

Πέραν, ὀλίγον μακρότερον τούτου, εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἡρακλέους, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ὁ ἐπονείδιστος Ρωμαῖος διοικητὴς τῆς Σικελίας Οὐέρρης, καθ' οὗ ὁ ἔξοχος Κικέρων ἐξετόξευσε τὸν εὐγγλώττατον αὐτοῦ λόγον, ἐπεχείρησε νὰ κλέψῃ, τὸ ὀρειχάλκινον ἄγαλμα, ἀποστείλας ἐν καιρῷ νυκτὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἵνα καταρρίψωσι τὴν ἱερὰν εἰκόνα· ἀλλ' ἀπέτυχε· καὶ ὡς οἱ εὐσεβεῖς τῶν χρόνων ἐκείνων ἔλεγον, διὰ θαυματουργοῦ ἐνεργείας αὐτοῦ τοῦ Ἡρακλέους διὰ τοῦ ὁμοιώματός του, μέχρις οὗ, οἱ ἔντρομοι κάτοικοι τοῦ Ἀκράγαντος καὶ ὄχι ἀκόμη τοῦ Girgenti, προσδραμόντες ἀπηλευθέρωσαν τοῦ θεοῦ των τὸ ἄγαλμα ἐκ τῆς βλάβης. Ἐνταῦθα ὑπάρχει, ἂν καὶ εἰς δισδιάκριτον χάος, ὁ ναὸς τοῦ Διὸς—κατερειπωθέντος ἀτυχῶς πρὶν τελειώσῃ—ἐνθα κεῖται ἡ μεγάλη καρυάτις πρηνῆς ἐπὶ τῆς χλοαζούσης ἐκτάσεως, καθὼς μία ἐκ τῶν ἀρχαίων θεαινῶν, ἀπογυμνωθεῖσα καὶ στερηθεῖσα τῆς δόξης αὐτῆς, ἐξηθρωμένη, τεθραυσμένη, κατεστραμμένη, καίπερ διατηροῦσα τὰς θαμβὰς σκιαγραφίας καὶ τὰς σκιερὰς ὑποτυπώσεις καὶ γραμμὰς αὐτῆς, ἐστερημένη οὐχ ἤττον ἐκείνου, ὅπερ προὔξενει τὴν ζωὴν καὶ τὸ κάλλος τῆς πίστεως.

Πλησίον τῶν συγκεχυμένων ἐρείπιων τούτων εἶναι καὶ τὸ ὠραῖον ὄρθιον μέρος μόνον τοῦ ναοῦ τοῦ Κάστορος καὶ Πολυδεύκου, τῶν Διδύμων τέκνων τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λήδας, τῶν ἐμβλημάτων τούτων τῆς ἀδελφικῆς πίστεως.

*Ὁ ἀὴρ εἶναι πλήρης ἀναμνήσεων ἐκ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, καὶ ἀκουσίως ὁ εὐγενὴς ἐκεῖνος τοῦ Θεοκρίτου ὕμνος ἐπέρχεται εἰς ἡμᾶς

ὡς ζῶσα ἀπήχησις, αἰωρουμένη ἄνωθεν ὑπὸ ξένων καὶ ἀγνώστων πλέον αἰδῶν, διὰ μέσου τῶν εὐωδιαζόντων τοῦ Girgenti κυανολεϊμόνων — τὰ προσφιλῆ τοπία τῶν φρονίμων μελισσῶν» — καὶ ἐκπεμπομένη καθὼς τὸ ἄρωμα ἐκ τῶν σπαργόντων ἀπὸ ἀνθησιν καρποφόρων δένδρων, ὅπως ἡ γλυκύτης τῶν ἀμυγδαλανθῶν. Ἄλλὰ καὶ τῶν Διοσκούρων τὸ τέλος ἐπῆλθε· διότι ἂν ὁ ναὸς αὐτῶν εἶναι πολύτιμος ὑπαινιγμὸς διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν αὐτοῦ χάριν πρὸς τὸ πείσμα τῆς παρακμῆς, δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὸ τὸ ἥρωικόν τοῦτο ζεῦγος παρὰ νεκρὸν, ὅπως νεκρὰ εἶναι καὶ ἡ λιθινὴ πρηνὴς ἐπὶ τῆς χλόης εἰκὼν. «Χαίρετε Λήδας τέκνα, ὦ Πολύδευκες καὶ ταχύπυλε Κάστορ, φίλοι δέ τε πάντες αἰδοὶ ὑμνέομεν Λακεδαιμόνιους δι' ἀδελφεοῦς ἀνθρώπων σωτῆρας ἐπὶ ξυροῦ ἤδη ἰόντων, ἵππων θ' αἰματόεντα ταρασσομένων καθ' ὁμίλον νηῶν θ' αἰ δύνοντα κατ' οὐρανὸν ἢ ἀνιόντα ἄστρα βιαζόμεναι χαλ' ἐποῖς ἔγκυρσαν ἀήταις. Χαίρετε». (Θεοκρίτου Εἰδυλ. XX 1—9).

Τὸ παρὸν κατέστρεψε τὸ παρελθόν καὶ ἡ Ἰουδαία κατέστρεψε τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ὅ,τι ὁ κόσμος ἀπώλεσεν ἐν τῇ οὐσίᾳ, διαμένει ἀκόμη ἐν τῷ πνεύματι καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη ἡμῶν πρὸς τὸ ἀληθὲς καλὸν δύναται νὰ ἀφίση τὴν πίστιν νὰ ἐπιζήσῃ πρὸς τὴν θεϊότητα του. Ἐὰν ὁ Θεοκρίτος ἀνήκει εἰς ὄλην τὴν Σικελίαν, ὁ Ἐμπεδοκλῆς εἶναι μόνον τοῦ Ἀκράγαντος κτῆμα. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὁ ἐνδεδυμένος πορφυροῦν μανδύαν, ὁ ἐστεμμένος μὲ δάφνην, ὁ ὑποδεδεμένος χρύσιναν σανδάλια, τίς ἦτο; Ἦτο ὁ σοφὸς τῆς ἠθικῆς δυνάμεως καταμετρητῆς, ὁ εὐφυὴς καὶ ἐν μέρει τῆς φύσεωσ κατακτητῆς; Τίς μᾶς βεβαιοῖ ὅτι ὑπῆρξε; Ἦτο ὁ ἀφιερῶσας ἑαυτὸν πρὸς θεραπείαν τῶν δυστυχῶν, ὁ μυστηριώδης προφήτης, ὁ εἰλικρινὴς ἂν καὶ ἴσως πλανώμενος μάντης, ὁ φαντασθεὶς πλειότερα τῶν ὄσων ἐγνώρισε καὶ ὁ ἀμαυρῶσας τὰς διαυγεῖς αὐτοῦ σκέψεις διὰ τῆς φαντασίας τῶν πλασματῶν, τὰ διανοήματά του δι' ἀποπλάνησεν καὶ τὰς παρατηρήσεις καὶ ἀντιλήψεις του μὲ φρεναπάτας; Ἦ ἦτο ὁ ἐν ἐπιγνώσει ἀγύρτης, ὅστις ἐξεμεταλλεύθη τὴν ἀνθρωπίνην εὐπιστίαν, ἐμπορεύθη μὲ τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀγνοίαν καὶ προεξώφλησεν αὐτῶν τὴν ἀμάθειαν; Τίς δύναται νὰ εἴπῃ; Δὲν εἶναι καὶ οὗτος μία ἐκ τῶν εἰς τὰ νέφη κεκαλυμμένων μορφῶν, δι' ἣν ἕκαστος ἐρευνητῆς ἔχει διάφορον ἐρμηνείαν καὶ δι' ἣν ἕκαστος βλέπει διάφορον τύπον; Ἄλλ' ὅ,τι

δήποτε ἦτο, ἐγεννήθη καὶ ἐτράφη ἐν Ἀκράγαντι, τὸν φάρων τοῦτον τῆς Σικελίας ὅλης, ἔνθα οἱ θεοὶ κατώκουν ἐν τῇ δόξῃ καὶ ἐλατρεύθησαν μὲ θέρμην, καὶ ἐντεῦθεν ἀνεχώρησεν, ἵνα ἐκζητήσῃ εἰς τὰ διηνεκῆ πυρὰ τῆς Ἐτνας τὴν ἀθανασίαν.

Καὶ νῦν τί ἐναπομένει ἐκ τῆς ἀρχαίας αἰγλῆς; Τί εὐρίσκομεν εἰς τὸ νεώτερον Girgenti; Μόνον «τὴν χώραν τὴν γόνιμον μὲ ἄνθη καὶ μὲ καρπούς», κατὰ τὸν γερμανὸν γεωγράφον, καὶ τὴν «πλουσίαν εἰς τὴν βλάστησιν τοῦ σίτου, τὴν ἀρωματισμένην μὲ τοὺς ἀπὸ κυάμων λειμῶνας, τὴν γιομάτην μὲ ἀκαλλιεργήτους κήπους τῶν ὑψηλοτέρων οἰκιῶν, τὴν πλήρη ἀπὸ ἀσφοδέλους καὶ κρίνους καὶ ἀπὸ τοὺς χρυσιζοντας δίσκους τοῦ κιτρινοῦ χρυσαυθέμου, τὴν ἄφθονον ἐξ ὑάσμων καὶ ἀπὸ τὸ φυτόν βουγλωσσον (πουράντσαν) καὶ ἀπὸ ἄγρια ἄνθη, ἔνθα μόνον ὁ βοτανικὸς δύναται νὰ διέλθῃ τερπνὰς ὥρας». Κατὰ δὲ τὸν Ἄγγλον διατριβογράφον τοῦ «Chamber fanrual» καὶ τὸν περὶ ἰδιωτικοῦ βίου γράψαντα γάλλον καθηγητὴν Μάκκ (ἴδε σελ. 46): Τὴν πόλιν, ἣτις εἶναι ἢ μᾶλλον γόνιμος εἰς τεκνογονίαν ἐξ ὅλης τῆς Σικελίας, εἰς τὴν ὁποίαν διὰ νὰ νυμφευθῇ τις Ἀκράγαντινὴν κόρην πρέπει κατὰ τὰ πατροπαράδοτα νὰ ἔχῃ τὴν φαρέτραν πλήρη, δηλαδὴ νὰ εἶναι βέβαιος περὶ τεκνογονίας. «Προχωροῦντες εἰς τὴν πόλιν», λέγει ὁ γαλάτης λαογράφος, «ἣτις εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ βράχου ὑψηλοῦ δεσπόζοντος τῆς πεδιάδος, εὐρίσκομεν τὰς γυναῖκας ξαινούσας εἰς τὰ γόνατά των τὸ μαλακὸ μαλλί, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ὑπερηφάνου Εὐνίκης, ἣτις ἠρνήθη νὰ ἀγαπήσῃ τὸν ἀπηλπισμένον ἀπὸ ἔρωτα Σιμαίθα. Κατὰ τὰς ἀπόκρεω δύνασθε νὰ ἴδητε τὰ περιεργότερα τῶν ἰθίμων τοῦ Ἀκράγαντος, καθ' ὅς χορεύουσιν ἐν τῇ πλατείᾳ μὲ πολὺ περισσώτερον βίαν παρὰ χάριν ἀναμιξ προσωπιδιοφόροι ὡς χελιδόνες, ζουλοῦ, διάβολοι χρυσόκεροι, ἐρυθρόσωμοι καὶ ἄλλοι ἀκατονόμαστοι ἀμφιέσεις, οὐχὶ ὁμως καὶ μίαν μόνην γυναῖκα θὰ συναντήσητε, διότι τὸ Σικελικὸν αἷμα εἶναι πολὺ θερμὸν, καὶ τῶν νεωτέρων Ἀκράγαντινῶν ἡ ζηλοτυπία εἶναι ἐν πολὺ ἀφθονίᾳ, ὥστε νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν ἄνευ διακρίσεως ἀνάμιξιν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ἡ τάσις τῆς ἥκιστα χειραφετήσεως τῶν γυναικῶν καὶ τὸ ἔθιμον τῶν Σαρακηνῶν ὡς πρὸς τὸν ἀποκλεισμόν αὐτῶν. Ἦθελε βεβαίως σᾶς φανῆ πολὺ παράδοξον, ὅτι ἐνταῦθα οἱ ἄνδρες ἐκτελοῦν τὰ πλεῖστα ὡς πρὸς τὰ

τέκνα των ἔργα, ἀντὶ τῶν γυναικῶν, καὶ ἐν ᾧ αἱ μητέρες κἀθῆνται εὐαρέστως προσβλέπουσαι, οἱ σύζυγοι ἀσχολοῦνται εἰς πάντα τὰ χρειώδη καὶ εἰς ὅλας τὰς περιποιήσεις διὰ τὰ μικρὰ των. Ὡς πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἐν γένει τὸ μόνον ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τὸ Duomo ἢ ἡ μητρόπολις, ἔνθα σᾶς ἐπιδεικνύουσι ἐξαισίας ἀμφιέσεις καὶ θυμασία ἄλλα ἐνδύματα, ἐξαιρετικὰ μὲ χρυσὸν καὶ ἄργυρον μὲ λίθους λυχνίτας καὶ κάλαϊν (περουζέδες) μὲ κεντήματα ἀναμειγμένα, ράβδους μὲ ἐλεφάντινον ὄστοῦν γεγλυμμένας καὶ δύο λαμπρὰς ἀρτοφόρους (ἐκκλησιαστικοὺς δίσκους) τῆς μιᾶς χρυσῆς καὶ ἀδάμκντοκολλήτου μὲ γραμμὰς εἰς σχῆμα ἀκτινοβολοῦντος ἡλίου, τῆς δὲ ἐτέρας ἐξ ἀργυρῶν ἀνθῶν κατεσκευασμένης μὲ τῆς Παναγίας τὴν κόμην εἰς τὸ κέντρον. Οἱ ἐπίπεδοι καὶ ἀκαλλεῖς ἀσβεστομένοι στύλοι, οἱ χωρίζοντες τὸν νάρθηκα ἀπὸ τῆς πτέρυγος τοῦ ναοῦ, ἀσθενῶς συμφωνοῦσι μὲ τὴν ἀνθηρὰν ἐπικόσμησιν τοῦ ὑψηλοῦ θυσιαστηρίου ἢ μὲ τὴν τολμηρὰν ξυλογλυπτικὴν τῆς στέγης. Καὶ ὡς τελευταίαν λέξιν δυνάμεθ' νὰ προσθέσωμεν ὅτι τὸ Girgenti εἶναι ἐντελῶς σφόν. Εἶναι ἀληθές ὅτι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀκόμη πρὸ τῶν πεπτωκότων ἐρείπιῶν τῶν Ἑλληνικῶν τούτων ἐγκαλωπισμάτων καὶ τῶν αἰγληντῶν τῆς τέχνης ἐπιτευγμάτων, λησταὶ καὶ λαζαρόνοι παρεμόνευον μὲ τὸ μακρὸν καὶ ἔτοιμον πυροβόλον καὶ αἱ σαῦραι καὶ οἱ ὄφεις ἐφύλαττον αὐτά, ἀλλὰ σήμερον δὲν παρέμειναν ἢ μόνον α σαῦραι, διότι οἱ ὄφεις κατατρομάζαντες ἔφυγον ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐπισκεπτῶν, οἱ δὲ караβινιέροι φύλακες ἀπεμάκρυναν τοὺς ὄχληροὺς καὶ τοὺς μὲ κακὰς διαθέσεις, ἐξαφανισθείσης οὕτω καὶ τῆς ληστείας εἰς τὴν ὁμίχλην καὶ τὸν ἀτμὸν τοῦ παρελθόντος καὶ ἀποθανόντος.

Ἰωάννης Χριστοφόκις

Η ΣΗΜΑΙΑ

- Δοιπόν θά μου ράψης τὴν σημαία πού σοῦ εἶπα ;
* Ἡ κόρη ἐχαμήλωσε περισσότερο τὰ μάτια καὶ μόλις ἐπρόφερε.
— Ναι...
— Κατὰ τὸ βράδυ τὴν θέλω.
— Καλά.

Ὁ ἄνθρωπος πού διέταξε αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, ἀφ' οὗ ἐλήθη τὴν ὑπόσχεσιν ἔφυγε κλείων μὲ θόρυβον τὴν θύραν τοῦ μικροῦ δωματίου πού ἐχρησίμευε ὡς ἐργαστήριον τῆς πτωχῆς Ἑλληνίδος.

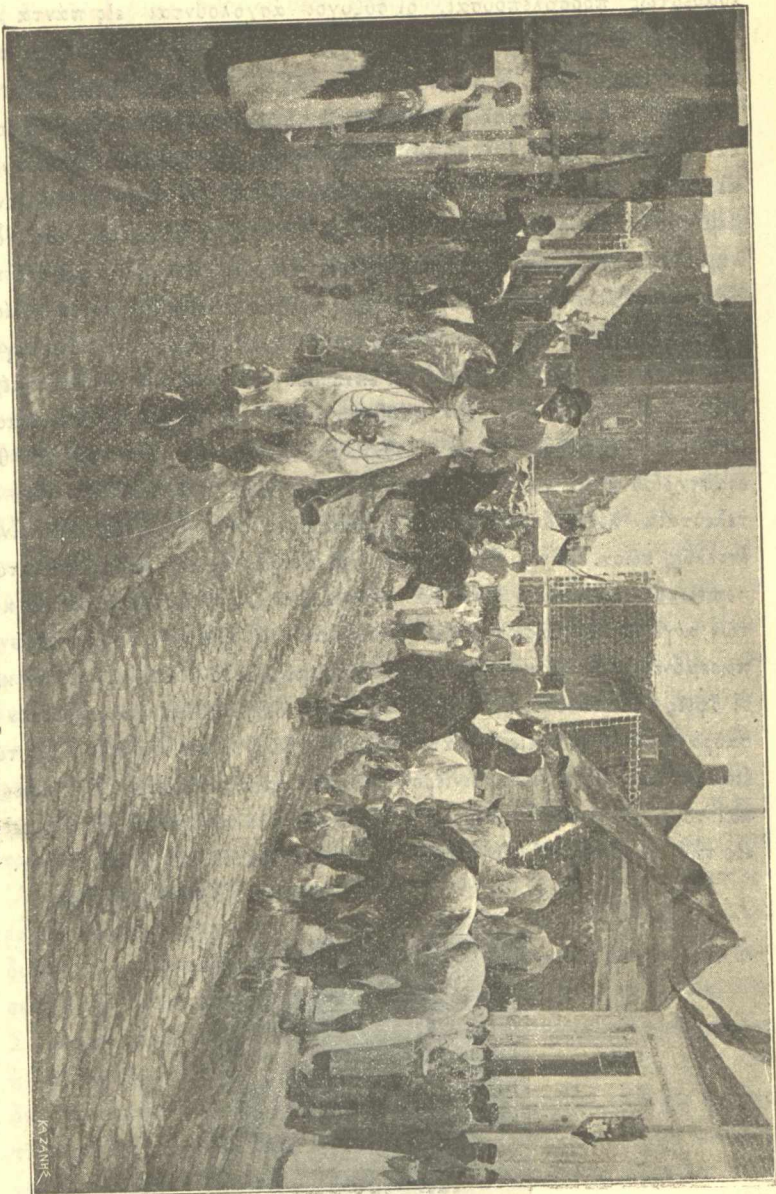
Τώρα ἡ κόρη ἔμεινε μόνη καὶ εἰς τὴν μοναξιά της, τόσον περισσότερο ἦκοι κύματα αἵματος νὰ πλημμυροῦν τὴν κεφαλὴν της. Τὸ δύστυχο κορίτσι ἐσκέπτετο :

Νὰ ράψω ἐγὼ μίαν Βουλγαρικὴν σημαίαν ! νὰ βοηθήσω κι' ἐγὼ τοὺς ἀντάρτας εἰς τὰ δολοφονικά των σχέδια, πῶς θὰ ἡμιπορέσουν τὰ χέρια μου νὰ πιάσουν βελόνι ! Κύνταξε τύχη, εἰς τὸ χωριὸ μέσα νὰ μὴν ὑπάρχη ἄλλη νὰ ράπτῃ ξένα· ἡ κάθε μιὰ ἔχει τὸ σπιτί της, τὸν ἄνδρα της, τὰ παιδιά της· δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ ζήσῃ ἀπὸ τὸ ράψιμον· ἄς ἔχει δόξα ὁ Θεὸς πού ξιύρω κι' αὐτὴ τὴν τέχνη . . .

Τὸ αἷμα σιγά, σιγά καταβαίνει καὶ τὸ δολοκώκκινον πρόσωπον τῆς κόρης ἀρχίζει νὰ πέρῃ τὸ προηγούμενον χροῶμά του. Συνέροχεται ἀπὸ τὴν ταραχὴ της καὶ μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ράπτῃ τοῦ καθ' ἑνὸς ὅτι θελήσῃ, ἀρχίζει πάλιν τὸ τραγοῦδι της καὶ πέρνει τὰ παιδιὰ διὰ ν' ἀρχίσῃ τὴν σημαίαν.

Τὰ ἐμέτρησε, τὰ ἔκοψε καὶ τ' ἄπλωσεν εἰς τὰ γόνατά της· πόσον ἄσχημα πού τὴν ἐστόλιζαν ! τὰ ἐκύνταξε καὶ ἄρχισε νὰ ἐργάζεται. Ἐστάθη κάποιον χέρι τῆς ἐφάνετο πῶς θ' ἀρπάξῃ τὸ χέρι της· καὶ θὰ τῆς σταματήσῃ τὴν βελονιά της. Καὶ ποῦ χέρι θὰ εἴν' αὐτὸ πού θάξῃ τόσῃ δύναμιν ;

Τὸ χέρι τοῦ πατέρα της, τὸ χέρι τ' ἀδελφοῦ της, τῆς μάνας της. Ὅσον κι' ἂν εἶνε νεκρὰ σ' αὐτὴν τὴν περίστασι ζωντανεύουν. Εἰς τὴν ἰδέαν αὐτὴν ἐκοκκίνησε ἀπὸ ἐντροπὴν. Ἐστρεψε τὰ μάτια της ἀπὸ

ἹΠΠΟΔΡΟΜΙΟΝ (Ἔργον Van Leeppoutten)

τὴν ἐργασία τῆς, διότι τῆς ἐφαίνεται πῶς εἰς τὰ γόνατα τῆς θὰ ἴδῃ τὰ τρία πρόσωπα νὰ τὴν περιφρονοῦν καὶ νὰ τῆς δείχνουν ἀκόμη τὸ αἷμα ποῦ οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς τῆς σημαίας τοὺς ἔχουσιν.

Τώρα πειὰ ἔχασε κάθε ἰδέαν καὶ ἀντίληψιν· κρυὸς ἰδρῶς τὴν περιβρέχει καὶ τὰ γόνατά τῆς τρέμουν, ὅλο τρέμουν. Τὰ τρία χρώματα ποῦ εἶχεν ἐνώση εἰς ἓνα σύμβολον φαίνεται σὰν νὰ τὰ τραβοῦν πολλὰ χέρια ἄλλο ἂπ' ἐδῶ καὶ ἄλλο ἂπ' ἐκεῖ ζητοῦν νὰ καταστρέψουν ὅτι ἡ κόρη ἄρχισε νὰ σχηματίζῃ. Μία ἀόρατος δύναμις τὴν ἐσήκωσε ἀπὸ τὸ κάθισμά τῆς καὶ ἄλλη τόση τῆς ἔδωκε θάρρος νὰ ἀρπάξῃ μὲ μανίαν, μὲ λύσαν τὸ τρίχρον σύμβολον καὶ νὰ τὸ καταξεσχίσῃ· τὸ δωμάτιον ἐγέμισε μὲ τὰ ράκη του, τὰ ὅποια τώρα ἐσκορποῦσε εὐχαριστημένη ἐδῶ κ' ἐκεῖ.

Ἀποτόμως οὕτην τὴν στιγμήν ἡ θύρα ἦνοιξε καὶ ὁ Βούργαρος ἀντάρτης ἐφάνη.

Δὲν ἔχασε καιρὸν ἡ κόρη, ἀλλὰ μὲ χαρὰν καὶ ὑπερηφάνειαν συνέλεξε τὰ ράκη εἰς τὸ ἓνα τῆς χέρι καὶ μὲ περιφρόνησιν τὰ ἔροισεν εἰς τὸ πρόσωπόν του.

— Δολοφονικὰ σήματα δὲν φτειάνω ἐγὼ τοῦ εἶπεν καὶ ὡς τρελλὴ ἠθέλησε νὰ πηδήσῃ ἀπὸ τὸ παράθυρον· δὲν ἐπρόφθασεν· ἐκεῖνος μὲ μεγάλην ταχύτητα ἔβγαλε ἀπὸ τὴν ζώνην του τὸ μαχαῖρι καὶ μὲ ἐπιδεξιότητα τὸ ἐκάρφωσεν εἰς τὸ κεφάλι τῆς.

— Ἐρχομαι πατέρα ἐφώναξεν καὶ ἐστρώθη εἰς τὸ δάπεδον ἄπνους μὲ μίαν ἀνέκφραστον περιφρόνησιν διὰ τὸν ὑπερήφανον ἀντάρτην!...

Εὐάγ. Κεφαλαῖς.

ΙΟΥΝΙΟΣ 1904

Ἐσβυσε εἰς ἀπὸ τοὺς λαμπροτέρους ἀστέρας τῆς Ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς ὁ Νικηφόρος Λύτρας. Ὁ μέγας διδάσκαλος τῆς νεοελληνικῆς τέχνης ἀπέθανεν ἕναν θάνατον ἡσυχον καὶ μελαγχολικόν ἀφ' οὗ ἐδημιούργησεν ἐν Ἑλλάδι καλλιτεχνικὴν συνείδησιν. Ἡ πατρὶς τοῦ Λύτρα εἶνε ἡ Τήνος· ἐσπούδασεν δὲ εἰς Μόναχον ἔχων συμμαθητὰς τοὺς μεγάλους καλλιτέχναις Γκύζην, Λέμπαχ καὶ Μάξ.

Ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐδίδαξεν ἐπὶ 37 ὅλα ἔτη τὴν ὡραίαν τέχνην του εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον καὶ μᾶς ἀφήκε τὰ ἀριστουργήματα· τὴν «Ἀντιγόνην καὶ Πολυνεῖκον», τὴν «Πηνελόπειν», τὴν «Λουομένην», τὸ «Μοιρολόγι», τὸ «Λιβάνισμα», τὸν «Ἀγιασμόν τοῦ ἐλαίου» καὶ τόσα καὶ τόσα ἄλλα μὲ ἰδέαν καὶ χρωματισμὸν ἀπαραμιλλῶς ἁρμο- νικά.

Ἐδιδάχθη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ «Ἀθηναίου» ἡ Ἑθνικὴ Τραγωδία «ὁ χορὸς τοῦ Ζαλόγγου» τοῦ κ. Σ. Περεσιάδου. Ἡ ὑπόθεσις τῆς τραγωδίας αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν εἶνε πλουσία καὶ δύναται νὰ συγκινήσῃ καὶ διὰ κινηματογράφου διερχομένη τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεατοῦ, οὐχ ἥττον ἢ ψυχολογία καὶ ἡ φυσικότης ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς ἓνα ἕκαστον τῶν προσώπων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀναπαριστᾷ ζωντανούς τοὺς ἐνδόξους πλὴν ἀτυχεῖς ἐκείνους χρόνους καὶ τὸ ἀθάνατον Σοῦλι ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ. Ὁ κ. Περεσιάδης κάμνει τὸν θεατὴν νὰ κλαίῃ καὶ νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὴν παράστασιν μὲ ἔθνικὴν ὑπερηφάνειαν. Ὁ χαρακτήρ τοῦ Πύλλιου Γούση εἶνε ἀπαράμιλλος καὶ κάμνει καὶ τὸν ξένον ἀκόμη θεατὴν νὰ στείλῃ τὸν προδότην πολλάκις εἰς τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα ἂν τὰ χωρικά τῆς τραγωδίας αὐτῆς ἦσαν καλλίτερα καὶ ἐδιδάσκετο ἀπὸ καλοῦς ἠθοποιούς θὰ ἦτο ἀριστούργημα.

Ἡ «Ἀκρόπολις» δημοσιεύει σειρὰν ἄρθρων τοῦ κ. Χ. Ἀνδρεάδου περιοδοῦντος ἀνά τὴν Ρωσσίαν. Τὸ θέμα τοῦ κ. Ἀνδρεάδου εἶναι καὶ πάλιν ἡ γλώσσα· διὰ τῶν ἄρθρων αὐτοῦ ὁ κ. Ἀνδρεάδης φαίνεται ὅτι θέλει νὰ καταστρέψῃ τὴν φήμην τοῦ βιβλίου του «ἡ Γλῶσσα μας» διότι ἂν διαβάσῃ κανεὶς τὰ τελευταῖα του ἄρθρα ἀποδικνύεται ὁ κ. Ἀνδρεάδης ἕνας φανατικὸς δημοτικιστὴς ὁ ὅποιος ἀπὸ πεποθησιν πρὸς τὴν δημοτικὴν γράφει μὲ μεγάλην ἐπιπολαιότητα καὶ μὲ πολὺ κακὴν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων. Εἶμεθα εἰς θέσιν νὰ τὸν διαβεβαιώσωμεν ὅτι ἐν Ὀδνησῶ ἂν οἱ Ἑλληνόπαιδες δὲν ὀμιλοῦν τὴν Ἑλληνικὴν ἢ αἰτία δὲν ἔγκειται εἰς τὴν εὐκολίαν ἢ μὴ τῆς γλώσσης· τὰ αἰτία εἶνε ἄλλα καὶ αὐτὰ ὁ κ. Ἀνδρεάδης ἔπρεπε νὰ φωνάξῃ ἀπὸ τῶν σπηλῶν τῆς «Ἀκροπόλεως». Τὸ παιδί θὰ ὀμιλήσῃ τὴν γλῶσσαν τοῦ πατρὸς του καὶ τῆς μητρὸς του ὅσοι δύσκολος καὶ ἂν εἶνε αὐτὴ· ἀλλ' ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ πρῶτα πρῶτα τοῦ μανθάνουν τὴν Ρωσικὴν τὴν δὲ Ἑλληνικὴν πολλάκις παραλείπουν. Ἐρωτῶμεν τὸν κ. Ἀνδρεάδην ὁ πατὴρ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ ἕκαμαν τὰς σκέψεις του καὶ δι' αὐτὸ ἔμαθον τὰ παιδιὰ των τὴν Ρωσικὴν; βεβαίως ὄχι· ἄλλα λοιπὸν τὰ αἰτία, τὰ ὅποια ὁ χῶρος δὲν μοὶ ἐπιτρέπει ν' ἀναφέρω, ὁ κ. Ἀνδρεάδης ὅμως ὄφειλε προσεκτικῶς νὰ τὰ μελετήσῃ καὶ ὑποδείξῃ τοὺς ἐνόχους τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἀντὶ νὰ προσηλακίξῃ ἀφ' ἑνὸς γελειωδέστατα τοὺς ὑπὲρ τῆς καθα-

ρευούσης ότι δεν έχουν άλλο επιχείρημα υπέρ της ιδέας των ειμὴν τὸν λόγον τῆς τιμῆς τῶν! καὶ ν' ἀποδίδῃ ἀπ' ἑτέρου τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν καθαρεύουσαν, τὸ Βουλγαρικὸν σχίσμα εἰς τὴν καθαρεύουσαν καὶ ἴσως ἴσως αὔριον μᾶς ἀποδείξῃ καὶ τὴν ἥτταν μας κατὰ τὸ 97 ὅτι ἦτο ἀπόρροια τῆς καθαρευούσης! Ἡ δημοτικὴ κ. Ἀνδρεάδην εὐρίσκειται εἰς τὰ σπάργανα καὶ θέλει επιχειρήματα καὶ ἀληθείας ἀκαταγώνιστους διὰ νὰ ἀνδρωθῇ, αὐτὰ τὰ ὁποῖα γράφετε δημιουργοῦν ἐχθρούς καὶ στάσεις καὶ ὑπὸ μίαν τοιαύτην ἐποψὴν δὲν θὰ εἶχεν ἄδικον ὁ Τραπεζούντιος κ. Καρτάσης νὰ ὀνομάσῃ τοὺς δημοτικιστὰς ἐχθρούς τοῦ ἔθνους.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

«Τραγούδια» Ἀναστ. Π. Σκιαδαρέση. Χωρὶς ἀγγελίας καὶ θόρυβον ἐξεδόθη μία καλλιτεχνικωτάτη συλλογὴ ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Τραγούδια». Ὁ ποιητὴς τῶν «Τραγουδιῶν» κ. Α. Σκιαδαρέσης ἐνθουσιώδης θαυμαστὴς τοῦ Stecchetti ἐξέδωκε τὸ βιβλίον του μὲ ὄλην τὴν καλλιτεχνίαν καὶ τὸ γούστο ποῦ θὰ ἐξεδίδετο καὶ μίαν συλλογὴν ἀπὸ τὸν ἴδιον Stecchetti. Εἰς τὰ «Τραγούδια» του ὁ ποιητὴς ψάλλει ἕναν ἀτυχή ἔρωτα μὲ μεγάλην περιπάθειαν καὶ δύναμιν· ὁ ἀναγνώστης πεῖθεται περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ πάθους του καὶ μαζί μὲ τὸν ποιητὴν ἀκουσίως πάσχει καὶ ἀσυνειδήτως παρηγορεῖται ἀπὸ τὰς ὥραιαις μεταπτώσεις. Μία ὥραιωτάτη εἰκὼν συνοψίζει τὸν ἔρωτά του εἰς τὸ VIII τραγοῦδι.

Ἐκεῖ στὴν ἀκροποταμιὰ τὴν ἀνοίξει μίαν μέραν κτλ.

Εἰς τὸ «Στεγνὸ τραγοῦδι» ὁ ποιητὴς εὐρίσκει παρηγορίαν, διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀγαπητῆς του ξανθοῦλας, εἰς τὸν ἀδιάκοπον θρήνον.

Θαρχόμουνα νὰ σ' εὔρω ὅθε κι' ἂν ἦσο

Μὲς στὸ ταξειδί αὐτὸ τὸ μακρυνὸ

Μὰ σκιάζομαι μὴ ἀντὶ νὰ σ' ἀπαντήσω,

Στὸν ὕπνο τὸ βαθύ σὲ λησμονήσω

Καὶ πάψω πλεῖα ἐκεῖ κάτω νὰ θρηνῶ.

Ἐν γένει τὰ ποιήματά του ἔχουν λεπτότητα καὶ ἰδιοτροπίαν ὁ δὲ στίχος του κύβη ἀρμονικός.

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομητοὶ οἱ καθυστεροῦντες τὰς συνδρομάς των ὅπως μᾶς ἀποστείλωσιν αὐτάς. Ἐπίσης δε παρακαλοῦμεν τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς μας νὰ μᾶς εἰδοποιήσιν ὁσάκις δὲν λαμβάνουσι φύλλον τι.